

La disparitat entre els ocupats i les hores treballades a Espanya

Després de deixar enrere la crisi de la COVID-19, el mercat laboral espanyol està tenint un comportament molt positiu. L'ocupació supera àmpliament els nivells pre-pandèmia. En concret, en el 1T 2024, ja es troba més del 8% per damunt dels registres del 1T 2019 (en termes de Comptabilitat Nacional)¹ i duplica el creixement acumulat del PIB, del 3,7%. En canvi, de llavors ençà, les hores efectives treballades han crescut a un ritme menor, amb prou feines l'1,3%. Això s'ha traduït en un descens de les hores treballades per treballador (LTETC) del 6,3%. D'aquesta manera, mentre que la productivitat per treballador acumula una caiguda del 4,0%, la productivitat per hora treballada ha crescut el 2,5%.

A què respon el descens del nombre d'hores treballades per ocupat? En principi, no s'ha degut a un efecte composició entre treballadors a temps complet i a temps parcial, ja que, segons l'EPA, mentre que els ocupats a temps complet han augmentat el 10,5% des del 1T 2019, els ocupats a temps parcial només han crescut l'1,4%. Una de les causes ha estat el major volum d'hores durant les quals els ocupats es van absentar del lloc de treball per motius diversos.

Amb dades de l'EPA, en el 1T 2024, el 9,8% dels ocupats (gairebé 2,1 milions) no van treballar en la setmana de referència, 885.000 per vacances, 113.000 per permisos per naixement i, sobretot, 971.000 per malaltia, per accident o per incapacitat temporal (IT).²

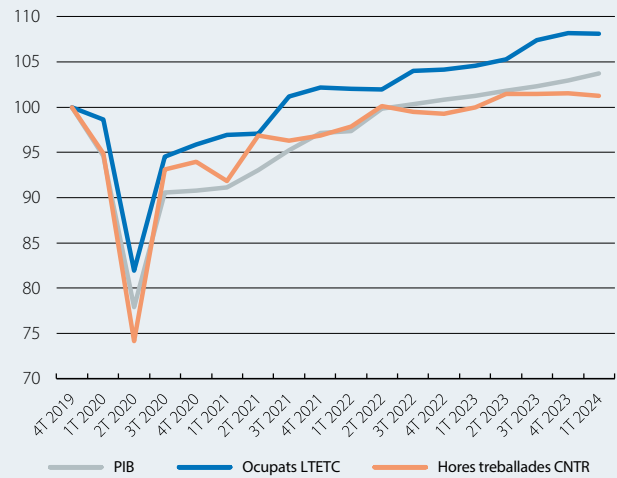
Segons les dades de la Seguretat Social (SS),³ el percentatge d'hores que no es van treballar per motius diferents de les vacances va ascendir al 6,3% de les hores cotitzades en el 4T 2023, en relació amb el 4,8% registrat en el 4T 2019. El 86,2% de les hores que no es van treballar van ser degudes a baixes per IT, el 12,8% per altres prestacions (per naixement i per cura de menors o per risc durant l'embaràs i per lactància) i l'1,0% per estar en situació d'ERTO. El nombre mitjà d'hores no treballades per cotitzant al Règim General es va situar en 27,5 en el trimestre, set hores més que en el mateix període del 2019.

En el conjunt del 2023, les hores cotitzades totals van créixer el 10,8% en relació amb el 2019, mentre que les hores efectives treballades van augmentar el 9,1%. El nombre mitjà d'hores no treballades per cotitzant va ascendir durant l'any a 107,5 (el 6,1% de les hores cotitzades), en

1. En termes de lloc de treball equivalent a temps complet (LTETC).
 2. Tal com la defineix el MISSM, és la impossibilitat de treballar per malaltia comuna o professional, per accident laboral o no, per menstruació incapacitant o per interrupció de l'embaràs.
 3. Informe trimestral d'hores cotitzades i d'hores efectives: [Seguretat Social: Estadístiques \(seg-social.es\)](https://seg-social.es). És una estadística basada en dades administratives, elaborada a partir de les cotitzacions socials abonades per les empreses; la sèrie arrenca en el 1T 2019.

Espanya: PIB, ocupació i hores treballades

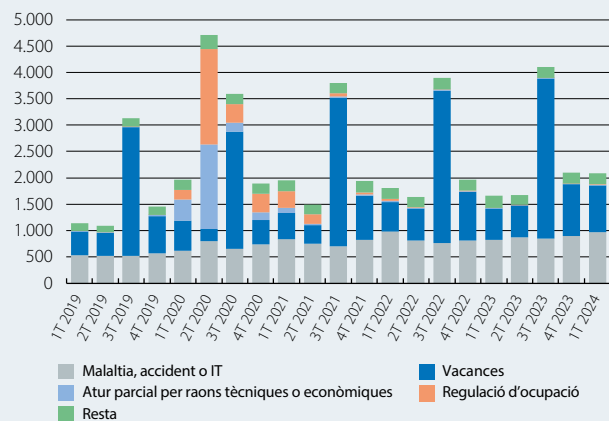
Índex (100 = 4T 2019)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (CNTR).

Espanya: ocupats que no han treballat en la setmana de referència

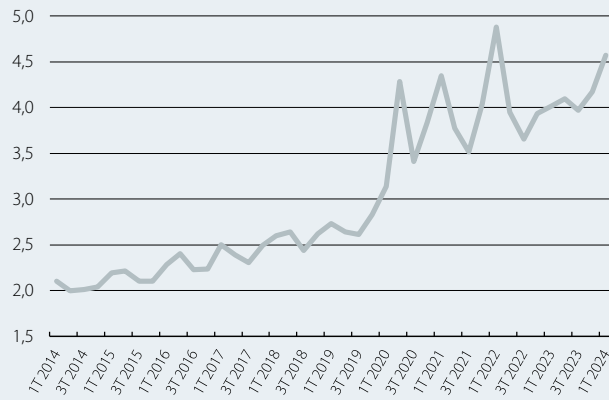
(Milers)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

Espanya: taxa d'absentisme per IT

(% sobre el total d'ocupats)

Nota: Ocupats que es van absentar de la feina per malaltia, per accident o per IT.
 Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (EPA).

relació amb les 80,3 del 2019 (el 4,7% de les hores cotitzades). El nombre d'hores no treballades durant l'any equivaldria a l'ocupació de gairebé un milió de persones.

Les hores no treballades per IT van representar, en el 4T 2023, el 5,4% de les hores cotitzades (el 4,0% abans de la pandèmia). Des del 4T 2019, les hores no treballades per aquest motiu han crescut ni més ni menys que el 48,3%, gairebé cinc vegades més que les hores cotitzades totals.

Si consultem l'enquesta trimestral de cost laboral (ETCL) de l'INE,⁴ obtenim resultats molt similars als comentats més amunt, però una mica més actualitzats i desagregats per sectors i per activitats. En aquest cas, l'absentisme total es va situar en el 6,8% de les hores pactades⁵ en el 1T 2024, 2 dècimes més que en el trimestre anterior i la ràtio més alta des del 1T 2022. Considerant només l'absentisme per IT, la taxa en el 1T va ser del 5,2% (el 5,0% en el 4T 2023). Les dues xifres superen clarament les prèvies a l'esclat de la pandèmia (1T 2019): el 5,2% per a l'absentisme total i el 3,8% per a l'absentisme per IT.

Per activitats, el major absentisme en el 1T 2024, amb taxes superiors al 8,0%, corresponia a les activitats administratives, a l'Administració pública, al subministrament d'aigua i, sobretot, a la sanitat, on va assolir el 10,5% de les hores pactades. En canvi, a les activitats professionals i immobiliàries, la taxa no arribava al 4,0%. En relació amb les xifres del mateix trimestre del 2019, l'augment de l'absentisme és generalitzat, llevat de les activitats immobiliàries, on es redueix molt lleugerament (amb prou feines 2 dècimes). Els majors increments (per damunt dels 2 punts) es registren en subministrament d'aigua, en activitats administratives i en altres serveis. D'altra banda, d'aquesta anàlisi es desprèn una elevada dispersió de l'absentisme per activitats, que fins i tot s'ha ampliat en els últims anys: si, el 2019, la diferència entre la taxa més alta i la més baixa era de 5,2 punts, el 2024, és de 7,3 punts.

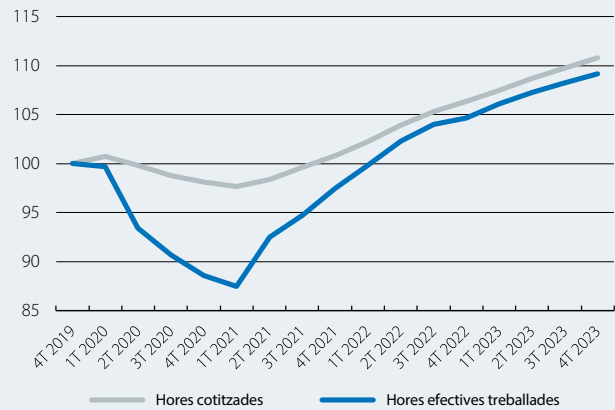
L'augment de l'absentisme s'observa a gairebé tots els països de la zona de l'euro, la qual cosa suggereix que el que ha succeït en els últims anys ha tingut un impacte persistent i generalitzat. Si comparem la ràtio d'absentisme laboral espanyola amb les dels països de la zona de l'euro, Espanya se situa a la part alta del rànquing, tot i que per sota d'economies com Alemanya i com França. No obstant això, Espanya destaca pel fort creixement de l'absentisme des de la pandèmia. De fet, som el segon país on més ha crescut en relació amb el mateix trimestre del 2019, en

4. Es tracta d'una enquesta amb una àmplia cobertura, ja que engloba una mostra d'unes 28.000 empreses de tot el país, entre les quals hi ha les que compten amb més de 500 treballadors.

5. Hores no treballades, descomptades les absències per vacances i per festes. Inclou, per tant, els dies de baixa per IT; els dies de permís per maternitat, per adopció i per motius personals; els descansos com a compensació per hores extraordinàries, etc. Pel que fa a les hores pactades, són les hores legalment fixades per acord verbal, per contracte individual o per conveni col·lectiu entre el treballador i l'empresa.

Espanya: hores treballades i cotitzades

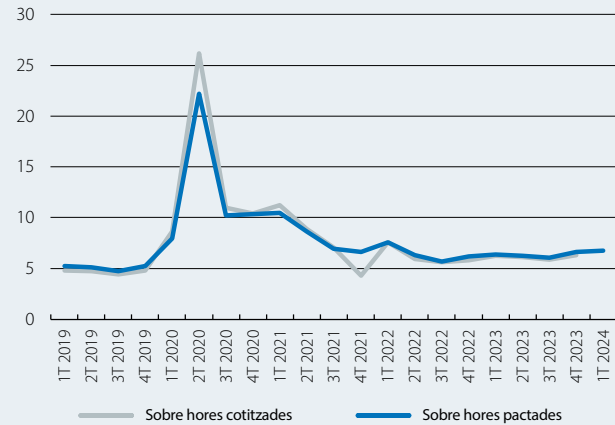
Nombre (100 = 4T 2019)

Notes: Afiliats al Règim General. Mitjana mòbil de 4 trimestres.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MISSM.

Espanya: taxa d'absentisme

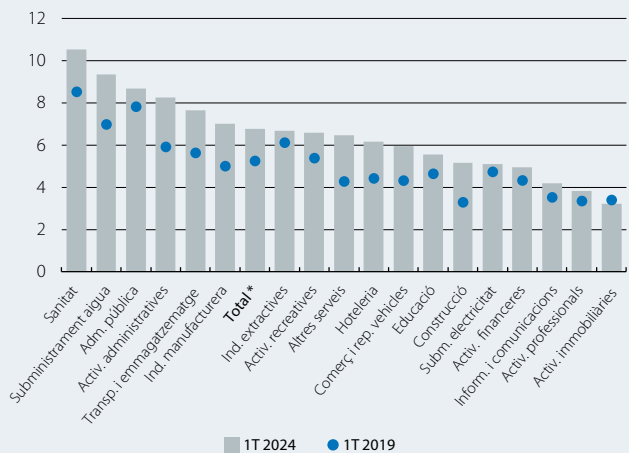
Hores no treballades (%)

Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (ETCL) i del MISSM.

Espanya: taxa d'absentisme per activitats

Hores no treballades (% sobre les hores pactades)

Nota: * Indústria, construcció i serveis (excepte empleats de la llar).
Font: CaixaBank Research, a partir de dades de l'INE (ETCL).

concret 4 punts, només per darrere de Malta. Si considerem exclusivament l'absentisme per IT, l'augment en relació amb el 1T 2019 també ha estat intens, ja que ha passat del 2,7% al 4,6%.

Si ens centrem en l'absentisme laboral derivat de la IT, les xifres parlen per si soles: el 2023, es van registrar més de 8,1 milions de baixes per contingència comuna, amb un cost per a la SS que va superar els 13.000 milions d'euros en prestacions econòmiques, xifres que se situen el 36% i el 55%, respectivament, per damunt de les del 2019.⁶

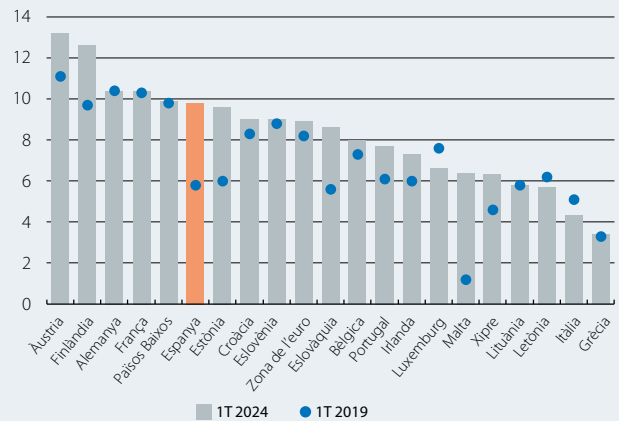
L'augment de l'absentisme ha procedit de l'increment del nombre de casos i no de la durada mitjana de les baixes, que, fins i tot, se situa per sota dels nivells pre pandèmia. En concret, la durada mitjana dels processos d'incapacitat temporal per contingència comuna (ITCC) finalitzats l'any passat va ser lleugerament superior als 36 dies per als treballadors per compte d'altri, en relació amb els 38,6 dies de mitjana del 2015-2019. Malgrat aquest descens de la durada mitjana, s'ha produït un fort augment dels processos d'ITCC de llarga durada, de més de 365 dies, que, al desembre del 2023, ascendien a 100.734, en relació amb els 32.664 processos del final del 2019, la qual cosa podria ser deguda als retards en els tràmits dels expedients d'incapacitat permanent.

L'augment de l'absentisme per IT, sense entrar en les causes que el provoquen, que són moltes, incideix negativament en la productivitat i en els costos laborals de les empreses, amb un impacte especial a les pimes, i augmenta els costos per a la SS i la càrrega burocràtica sobre el sistema sanitari. És fonamental una agilitació de la càrrega burocràtica i assistencial per continuar donant suport de manera efectiva als treballadors que no poden treballar, una gestió i una inspecció adequades per neutralitzar les pràctiques abusives i les ineficiències, i una major col·laboració de la SS amb les mútues per reduir la pressió sobre els serveis de salut.

Nuria Bustamante i Sergio Díaz

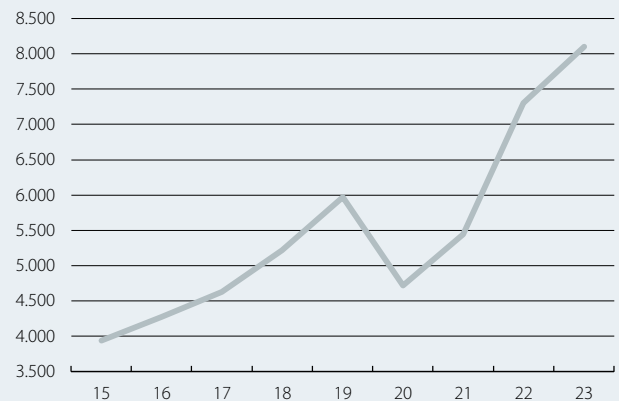
6. A això caldria afegir el cost que assumeixen les empreses: d'una banda, els costos directes, derivats de (i) la prestació econòmica entre el 4t i el 15è dia, (ii) dels complements i de les millores que, si és el cas, es puguin recollir en els convenis col·lectius, i (iii) de les cotitzacions a la SS que han de continuar abonant durant la baixa; de l'altra, els costos indirectes, associats al valor dels béns i dels serveis que es deixen de produir. Per a més informació, vegeu AMAT (2024), «El absentismo laboral derivado de la incapacidad temporal por contingencias comunes (ITCC)», exercici 2023.

Zona de l'euro: taxa d'absentisme per països
(% sobre el total d'ocupats)

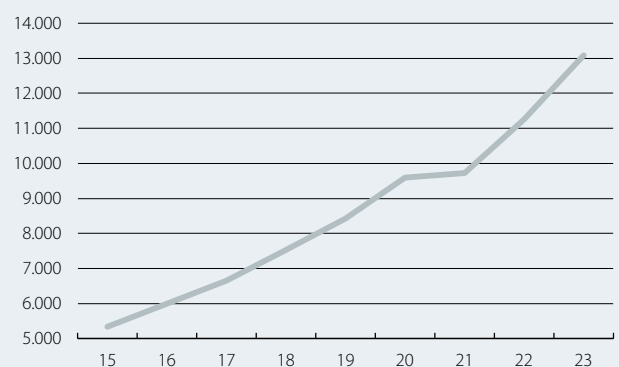
Nota: Ocupats de 20 a 64 anys que es van absentar de la feina.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades d'Eurostat.

Espanya: baixes iniciades per IT
(Milers)

Nota: Baixes per incapacitat temporal per contingències comunes.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MISSM.

Espanya: despesa de la Seguretat Social en prestacions per IT
(Milions d'euros)

Nota: Baixes per incapacitat temporal per contingències comunes.
Font: CaixaBank Research, a partir de dades del MISSM i dels comptes de les Mútues Col·laboradores.